

Jezikovna samozavest – obstoj in razvoj materinščine je odvisen od nas samih

Dvorana SAZU, 14. junij 2019

Program s povzetki

9.30 – POZDRAVNI NAGOVOR PREDSEDNIKA SAZU AKADEMIKA TADEJA BAJDA

9.45–10.00

Milan Dekleva

VODNIK NA POTI MIŠLJENJA IN ČUTENJA

Esej Vodnik na poti mišljenja in čutenja govori o materinščini, ki ni le sredstvo sporazumevanja, ampak orodje za razumevanje sveta. Jezik, v katerega smo rojeni, je dotik bližine biti, zato nam samo on dopušča izraziti največje skrivnosti življenja in izmeriti globino sveta. Domači jezik je temelj znanstvenih zamisli in poetičnih občutenj, je priročnik, ki briše meje in omejenosti in odpira obzorja neskončnosti. Esej se med drugim opira na razmišljanja Ivana Cankarja v spisu Realka.

10.00–10.15

Boris A. Novak

SLOVENŠČINA MED BIBLOSOM IN BABILONOM, MED BLEDOM IN LEDOM

Avtorjev premislek bo večglasen: z *osebnim glasom* bo razgrnil svoj odnos do dvojezičnosti, slovenščine kot svojega pesniškega jezika in jezikov, iz katerih prevaja; z *javnim glasom* bo spregovoril o zagatnih nevarnostih, s katerimi se je soočala Komisija za slovenski jezik v javnosti pri SAZU, ki jo je dobro leto vodil; z *jeznim glasom* pa bo protestiral zoper razvrednotenje slovenščine, ki se dogaja v ključnih sferah – v znanosti, izobraževanju in javnem življenju.

10.15–10.30

Feri Lainšček

USODA MRTVICE

Porabščina in z njo povezana slovenska identiteta Slovencev v Porabju na Madžarskem ta čas živita usodo mrtvice. To so kraji, kjer lahko tako rekoč »v živož spremljamo umiranje ostankov vzhodnoslovenskega knjižnega jezika in tudi domačega slovenskega maternega govora. Upam, da ta tiha smrt jezika in slovenstva v Porabju na Madžarskem ni zametek kake zlovešče fraktalne strukture, pa čeprav je ob tem žal že slutiti obrise vzorca, ki bi se utegnil v prihodnosti množiti in ponavljati tudi v Sloveniji.

10.30.–10.45

Lojze Wieser

JEZIK, HRBTENICA?

Kje, pod kakšnimi pogoji naj se razvija? Po eni strani smo priča razpadu globalnih sistemov, političnih imperijev, istočasno doživljamo, kako priborjene demokratične in človekove pravice padajo kot domine; po drugi strani pa smo priča nastajanju novih držav in državnih želja, ki gredo vštric z rojevanjem novih manjšin, z vsem nam znanim primborijem – od asimilacije, zatiranja jezika, priznanja in juridičnih fint.

Evropa in nacionalne države do danes niso našle odgovora, kako naj preživi jezik brez teritorija. In kaže, da niso niti voljne niti sposobne, da se bi se česa naučile iz preteklih izkušenj, ne samo napak.

Nekdanji enotni oz. skupni kulturni prostor Slovencev osemdesetih let prejšnjega stoletja, mišljen kot predlog nove možne evropske ureditve enakovrednih kultur in jezikov brez premikanja političnih meja, se je, kot izgleda, v novi evropski ureditvi po razpadu Sovjetske zveze in Jugoslavije in po nastanku novih nacionalnih držav v brezmejni Evropi pozabil in izgubil. Kljub rojstvu novih nacionalnih držav se krči prostor, v katerem se naš jezik še govori. Istočasno izgubljam znanje jezika, narašča notranji šovinizem in upada medsebojno spoštovanje. Torej, kje je, oz. kako je z našo hrbtenico?

10.45–11.00

Miroslav Košuta

ZA NASLOV IN VSEBINO BOMO IZVEDELI ŠELE NA POSVETU.

11.00–11.15

Katja Škrubej

**OD NAPAČNIH PREDPOSTAVK O SLOVENŠČINI KOT JEZIKU V PRAVU PRED 1848, DO
POZABE, ČEMU OD TAKRAT NAPREJ BOJ ZA SLOVENSKO UNIVERZO V LJUBLJANI**

V prvem delu referata se bom dotaknila nekaj najhujših napačnih predpostavk o jeziku prava pred 19. stoletjem, vključenih vsaj posredno v učbenike rednega izobraževanja, ki po mojem mnenju izpodbijajo jezikovno samozavest najširši javnosti že od malih nog. V drugem delu pa bom osvetlila ključne faze boja za slovensko univerzo in še posebej Pravno fakulteto od leta 1848 naprej in poskusila odgovoriti na vprašanje, ali so premisleki takratnih zanesenjakov upoštevanja vredni še danes.

11.15–11.30

Matej Accetto

O ODREJANJU JEZIKOVNE (SAMO)ZAVESTI

Se da prek prava krepiti življenje jezika? To je nelagodno vprašanje, še posebno, če ga povežemo z vprašanjem jezikovne *samozavesti*. Samozavesti se nemara res ne da pravno zapovedati. Zagovorniki tovrstnega pravnega urejanja lahko upanje črpajo le v posrednem učinku, o katerem je v nekem drugem kontekstu že pred leti govoril Martin Luther King ml., ko je rekel, da pravo sicer ne more spremeniti človekove narave, lahko pa njegove navade in prek slednjih njegove nazore. Ali to velja tudi za jezikovno (samo)zavest?

11.30–11.45

Dean Komel

MATERINŠČINA IN FILOZOFIJA

Spregovoriti o »materinščini in filozofiji« se zdi nekaj povsem drugega kot govoriti o »pesništvu in materinščini«, ali pa o »literaturi v maternem jeziku«, kamor uvrščamo tudi filozofska besedila. Pojemovni jezik, ki odlikuje filozofsko izražanje, se v primerjavi s prisposodno pesniško govorico sprva prikazuje kot manj navezan ali sploh nenavezan na materinščino. Filozofija naj bi po svojem spoznavam dometu izpričevala univerzalno, ne pa zgolj kake partikularne veljavnost. A, kakor misel lahko lepo pesni, zmore pesem dobro misliti. To izpričuje neko globoko občost in prostrano občevanje *besede – logosa*, ki presega sleherni univerzalizem in partikularizem. Kot presežnost kaže k izvoru misli in izviru pesmi. Šele iz tega obzorja je možno motriti odnos med materinščino in filozofijo ter doumeti, kaj pomeni *misliti v lastnem jeziku* in *iz njega*. Filozofski premislek pokaže, da se z materinščino naznanja temeljno izkustvo sveta, ki se kot vsem skupno izpoveduje v vselej različnih govoricah.

11.45–12.00

Gaja Zornada

BOJ ZA SLOVENSČINO IN IZRAZ AKTIVNE UPORABNIŠKE IZKUŠNJE

Maja 2019 je društvo Računalniški muzej v avli Filozofske Fakultete Univerze v Ljubljani na pobudo oddelka za prevajalstvo in v okviru sejma akademske knjige Liber.ac postavilo razstavo o digitalnem umeščanju slovenskega jezika, poimenovano Boj za slovenscino.

V tem delu smo izpostavili, da so bili zadnjih 40 let braniki in gonilna sila digitalizacije slovenskega jezika pretežno zanesenjaki in prostovoljska društva z izjemno močno notranjo motivacijo.

Če pogledamo družbene okoliščine tega pojava, se znajdemo, tako kot v devetnajstem stoletju, zopet tik po neki "industrijski" revoluciji, ki je docela pretresla družbo in vtkala nove tehnologije v vse pore njenega obstoja. Tehnološki napredek se je uveljavil v vsakdanji rabi z vso močjo nepovratnega preboja, še preden se je družba nanj uspela sistemsko ustrezno prilagoditi.

Razvoj pravih uporabniških vmesnikov za uporabo nove dobe je samoraslo vzniknil kot najbolj naraven, skoraj nagoni, odziv zavzetih posameznikov na dani položaj. Zakaj bi bilo danes drugače?

12.00–12.15

Marija Stanonik

SLOVENŠČINA MED VZHIČENOSTJO IN PREZIROM

Jezik je sredstvo sporazumevanja.

Jezik kot pravno dejstvo.

Jezik kot estetsko dejstvo.

Z materinščino je kot z zdravjem. Dokler ga imamo, ga ne cenimo. Ko ga ni več, ugotovimo, kaj smo izgubili.

Da, obstoj in razvoj slovenščine je odvisen od nas samih.

Pričujoči oris želi spomniti, kaj vse so naši predniki storili zanjo in prestali zaradi nje – na duši in na telesu – vse do prelite krvi in izgube življenja pod fašizmom in nacistično okupacijo med drugo svetovno vojno.

In koliko so zanjo pripravljeni žrtvovati zaradi komunizma pregnani naši rojaki po svetu.

Jezik je tudi etično dejstvo.

12.15–12.30

Marko Jesenšek

QUO VADIS SlangEŠČINA?

»Le kogar slovenščina veseli, on bo čedno govoril.« (Matija Murko)

Balkan Beer, Wine park, Rojac law, Allegria, Gourmet over Mura, Expanso, Hoodburger, Bar venezia, Glow Cafe, Music Cafe, Pizzerija La Cantina, Taxi Brzi.

Toda: Zakon o javni rabi slovenščine je jasen, verjetno pa bi ga bilo potrebno napisati v angleščini, da bi ga anglizatorji razumeli (bognedaj da spoštovali?!).

Ministrstvo za kulturo je poimenovanja v neslovenščini na Slovenskem že večkrat prepoznalo za nezakonita, a pristojni inšpektorati so gluhi, se sprenevedajo in ne ukrepajo; nezakonitosti očitno nikogar ne motijo več, čeprav so tudi naši ministri in predsednik vlade prisegli, da bodo varovali zakonitost.

12.30–12.45

Marko Snoj

SLOVENSKI JEZIK IN NJEGOVA DRŽAVA

Priznajmo si preprosto zgodovinsko dejstvo, ki smo mu bili priča menda vsi tu prisotni: brez slovenskega naroda ne bi imeli svoje države – kar koli si že mislimo o njenih voditeljih –, slovenskega naroda pa ne bi bilo brez slovenskega jezika, saj je naša edina razločevalna lastnost v odnosu do sosednjih in drugih narodov prav jezik. Ta stalnica v našem prostoru domuje vse od časov Brižinskih spomenikov. Za pripadnika slovenskega naroda, v starejšem obdobju pa za pripadnika slovenske identitetne skupnosti, se ima namreč vse od karantanskih časov upravičeno vsak, katerega prvi, praviloma materni jezik je slovenščina. A torej pogojuje B, ta pa pogojuje C, iz česar sledi, da A pogojuje tudi C, se pravi, da polnofunkcionalnost slovenskega jezika na vseh področjih rabe pogojuje tudi polnofunkcionalnost države. Povedano drugače: zanemarjanje skrbi za ohranitev in razvoj slovenskega jezika neizbežno porodi vprašanje o smiselnosti samostojne države, posledice tega vprašanja pa si v času krepitve nacionalizmov v vseh naših sosesčinah in širše v Evropi težko predstavljamo.

12.45–13.15

Delovni odmor ob kavi

13.15–14.00

Splošna razprava in oblikovanje sklepov